

Pirmas skyrius

Havana, 1948 metai

1948 metų pavasarį mane pasiuntė į Kubą. Teko it paskutiniam asilui prašyti Ernesto Hemingvėjaus parašyti straipsnį tema „Literatūros ateitis“. Tuo metu dirbau žurnalui *Cosmopolitan*, kurio redaktorius sumanė vieną numerį skirti pamąstymams „Apie civilizacijos ateitį“. Frenkas Loidas Vraitas turėjo pasisakyti apie architektūrą, Henris Fordas II – apie automobilius, Pikasas – apie meną, o kaip jau sakiau, Ernestas Hemingvėjus – apie literatūrą.

Suprantama, nė vienas rašytojas nežino apie literatūros ateitį nieko daugiau nei tai, ką jis pats ketina parašyti kitą rytą, o daugelis nežino net ir to, tačiau aš štai jau registravausi viešbutyje *Nacional*, kad nedeliant priremčiau poną Hemingvėjų prie sienos ir prisistatęs, kas esąs, įkalbėčiau jį išpranašauti literatūros ateitį senajam gerajam *Cosmo*.

Paskutinis asilas – per silpnai pasakyta. Kai dar mokydamasis Saldano mokykloje Sent Luise perskaičiau savo pirmąjį Hemingvėjaus kūrinį „Saulė taipgi teka“, mane ištiko dažna mūsų kartos bėda: pajutau Hemingvėjui pagarbią baimę. Moksleiviškose fantazijose tapatinau si su Niku Adamsu (beveik mano bendraamžis daugelio Hemingvėjaus apsakymų pagrindinis veikėjas), kuris skynėsi kelią niūriame pasaulyje, pilname apgirtusių nuo punšo karių, žudikų ir savižudžių indėnų, narkomanų ir kekšių, karo negandų iškamuotame Italijos fronte. Antrojo pasaulinio karo metais toliau pagarbiai žavėjau si karo korespondento Hemingvėjaus žygiais. Įsibrovęs į karo veiksmų zoną, jis visai ne žurnalistiniais būdais užmezgė ryšį su pulkininko Buko

Lanhamo dvidešimt antruoju pėstininkų pulku, keliaujančiu per Normandiją, kai per nuožmų Liuksemburgo mūšį ir Hiurtgeno miško teroro aktą iš 3200 šio pulko karių aukomis tapo 2060.

Bandžiau išsisukti nuo *Cosmopolitan* užduoties, tačiau be ilgų svarstymų gavau nurodymą išpešti tą kvailą straipsnį *arba bus blogai*. Tas būtų man atsirūgęs, juk buvau tik įpusėjęs dvidešimtuosius ir pirmąjį darbą susiradęs vos prieš pusmetį – kai per vienus metus Paryžiuje iššvaisčiau atlyginimą, gautą už tarnybą oro pajėgose. Jis gyveno mažame San Fransisko de Paulos miestuke, maždaug dvidešimt minučių kelio nuo Havanos, bet kuo daugiau įsivaizdavau, kaip ten nuvykęs pabelsiu į jo duris ir stojęs akis į akį drįsiu jį sutrukdyti – būtent tai redaktorius man ir liepė padaryti – tuo labiau mano ryžtas blėso. Užspeistas baimės, dvi dienas prakiurksojau prie viešbučio baseino, kol pagaliau nusprendžiau: po velnių, juk galiu gauti iš redaktoriaus kitą darbą, tikrai nesiruošiu baladotis į rašytojo duris. Net jei turėčiau jo telefono numerį, kurio nėra telefonų knygoje, vis tiek neprisiversčiau jam paskambinti.

Tada radau tikram bailiui darančią išeitį: parašiau jam laišką ir papasakojau, kad man pavesta atlikti šią absurdišką užduotį, tačiau visai nenorėčiau jo trukdyti, tad jei jis galėtų brūkštelėti kelis žodžius, kad atsisako bendradarbiauti, tuo neapsakomai praskaidrintų „Hočnerio ateitį“.

Jau kitą ankstų rytą suskambo telefonas.

– Čia Hočneris?

– Taip.

– Kalba Hemingvėjus. Gavau jūsų laišką. Negaliu leisti jums atsisakyti pavestos užduoties, nes tai sugriautų jūsų reputaciją *Hearst* organizacijos akyse, o tai prilygtų išmetimui iš raupsuotųjų kolonijos. Siūlau susitikti šiandien penktą vakaro ir išgerti ko nors bare *La Florida*. Taksistas žinos, kur važiuoti.

Tuo metu *Florida* (toks tikrasis pavadinimas, nors visi sakydavo *Floridita*) buvo puikiai apšviestas senamadiškas baras-restoranas su

ventiliatoriais palubėse, neoficialiai bendraujančiais padavėjais ir trimis muzikantais, kurie vaikščiojo, kur panorėję, arba sėdėjo prie stalo netoli baro. Didžiulio lakuoto raudonmedžio baro kėdės buvo aukštos ir patogios, o malonūs ir patyrę padavėjai mokėjo pagaminti įvairiausių išskirtinės kokybės daikirių su ledukais. Ant sienos puikavosi keletas įrėmintų nuotraukų, kuriose Hemingvėjus geria plačiai išreklamuotą *La Floridos* kokteilį – „Hemingvėjaus daikirį“, kitaip vadinamą *Papa Doble**. Laikantis daugelio turistų pageidavimo, *Papa Doble* sudėtinės dalys – pustrėčios menzūrėlės baltojo *Bacardi* romo, dviejų citrinų, pusės greipfruto sultys ir šeši maraskino lašai – supilama ant ledo gabaliukų į elektrinį plakiklį, tada smarkiai suplakama ir putojantis kokteilis patiekiamas didelėse taurėse. Įsitaisęs ant kėdės prie baro Obispo gatvės gale, pačiame kamputyje po įrėmintomis fotografijomis, užsisakiau *Papa Doble*.

Prieš išvykdamas į Havaną bandžiau rasti Hemingvėjaus biografiją, tačiau nesėkmingai. Apie jo gyvenimą žinojau tik tiek: gimė Ouk Parke, Ilinojuje, Čikagos priemiestyje, 1899 metų liepos 21-ąją, buvo antras iš šešių vaikų, atsidavęs savo tėvui gydytojui; šis užkrėtė jaunąjį Ernestą aistra žvejybai ir medžioklei. Vis dėlto dėl nesutarimų su motina Ernesto gyvenimas virto tikru chaosu, tad vos pabaigęs mokyklą jis išėjo iš namų.

Neturėdamas nė aštuoniolikos, jis susiveikė reporterio darbą Kanzas Sičio laikraštyje *Star*, o kitais metais, dėl prasto regėjimo nepriimtas į JAV kariuomenę, įsidarbino Raudonojo kryžiaus automobilio vairuotoju Italijos fronte. 1918 metų liepą prie Fosalta di Pjavės jį sunkiai sužeidė sprogusi austrų mina.

Pasibaigus karui grįžo į Valstijas suluošinta koja ir gavo darbą Toronto laikraštyje *Star*. 1920 metais vedė merginą iš Sent Luiso, Hedlę Ričardson, ir su ja susilaukė sūnaus. Santuoka iširo 1927 metais, tada jis vedė Poliną Pfeifer, paryžietę *Vogue* žurnalistę, ji pagimdė jam dar du sūnus. 1940 metais Polina pareikalavo skyrybų. Trečiaja

* „Dvigubas Tėtušis“.

žmona tapo rašytoja Marta Gelhorn, ją 1946-aisiais pakeitė dar viena žurnalistė Merė Velš.

Trečiojo dešimtmečio pradžioje, kai su Hedle gyveno Paryžiuje, jis parašė romaną apie savo kartą „Saulė taipgi teka“, knyga iškart atnešė jam šlovę. Grįžęs į Jungtines Valstijas apsigyveno Ki Veste ir dar labiau įsitvirtino kaip rašytojas, kai išleido „Atsisveikinimą su ginklais“. Ki Veste praleistus metus atspindi romanas „Turėti ir neturėti“.

Kai nerašydavo, jis daug ir toli keliaudavo, žvejodavo marlinus ir tunus, medžiodavo stambų laimikį safariuose ir važinėdavo koridon į Ispaniją. Kai ten prasidėjo pilietinis karas, jis kovėsi lojalistų pusėje, o vėliau tuos įvykius aprašė garsiausioje iš visų savo knygų „Kam skambina varpai“. Tai beveik ir viskas, ką apie jį žinojau.

Hemingvėjus atvyko kiek pavėlavęs. Dėvėjo rusvai žalsvos spalvos kelnes, sujuostas plačiu odiniu aprtintu diržu, kurio didžiulėje sagtyje buvo iškalti žodžiai *Gott mit uns**, ir baltus lininius sportinius laisvai krintančius marškinėlius, basomis įsispyręs į rudus odinius mokasinus. Tamsius jo plaukus pagyvino žilos sruogos, visai baltos ties smilkiniais, lūpų kampučius siekė vešlūs ūsai, tačiau barzdos jis neturėjo. Jis atrodė milžiniškas: ne dėl ūgio, kuris coliu teviršijo šešias pėdas, ir ne dėl svorio, o dėl įspūdžio, kurį darė žmonėms. Didžioji dalis iš 200 svarų jo kūno masės buvo susitelkusi virš juosmens: stambūs kampuoti pečiai, ilgos raumeningos rankos (kairioji ties alkūne kiek deformuota, su netaisyklingos formos randu), plati krūtinė, atsikišęs pilvas, tik šlaunys ir klubai smulkesni. Jis kažką spinduliavo – buvo veržlus, tryško energija, bet kartu tvardėsi, lyg lenktynėms pasirengęs žirgas. Kai sustojęs sklandžia ispanų kalba šnekėjo su vienu iš muzikantų, man toptelėjo jį taikliai apibūdinantis žodis – *mégavimasis*: Dieve, pamaniau, kaip jis mokėjo *mégautis!* Nesu matęs kito tokio žmogaus, taip apgaubto džiugesio ir geros savijautos kaip jis. Visi aplinkiniai atsiliepdavo į jo skleidžiamą aurą.

* Dievas su mumis (*vok.*).

Jo veidas buvo daug iškalbingesnis, nei galėjau įsivaizduoti iš matytų nuotraukų.

Kai priėjęs prie baro pasisveikino su barmenu, ant jo kaktos, virš kairiosios akies, pastebėjau pailgą randą, tarsi prilipusį kūno spalvos molio gabalėlį.

– Hočneri, – kreipėsi jis į mane, spausdamas ranką, – sveikas atvykęs į Kubą.

Jo delnai buvo drūti, kvadratiniai, pirštai neilgi, nagai tiesiai nukirpti. Baro padavėjas pastatė priešais mus du atšaldytus daikirus kūgio formos taurėse, dukart didesnėse nei tos, iš kurių gėriau anksčiau.

– Daikirių gaminimo menas čia pasiekė aukštumą, – tarė Hemingvėjus. – Kartą per vieną naktį išpliumpinau šešiolika kokteilių iš eilės.

– Tokių didelių kaip šie?

– Mūsų baro rekordas, – įsiterpė pokalbio klausėsis barmenas.

Hemingvėjus paragavo savo gėrimo. Didžiulį pirmąjį gurkšnį ilgokai palaikęs burnoje nurijo per kelis kartus. Tada pritariamai linktelėjo.

– Hočneris... labai įtartina pavardė. Iš kur jūs?

– Iš Sent Luiso.

– Iš kokios miesto dalies, ar tik ne iš Šato aveniu? Gal jūsų senelis kovėsi su Natu Sigalu?

– Jūs pažįstate Sent Luisą?

– Pirmos trys mano žmonos gimė Sent Luise, – liūdnai palingavo galvą jis. – Taigi apie šį miestą kai ką žinau. Vienintelis geras mano pažįstamas žmogus, kuris iš ten nepabėgo, buvo Martos Gelhorn motina.

Barmenas pastatė priešais mus pusdubenį nelukštentų krevečių.

– Prieš keletą metų, – toliau kalbėjo Hemingvėjus, imdamas vieną, – aš įsteigiau Karališkąjį krevečių valgytojų klubą. Ar norėtumėte į jį įstoti?

– Žinoma. Ką turėčiau padaryti?

– Šio klubo nariai valgo galvas ir uodegas.

Nukandęs krevetės galvą, su malonumu ją sutriauškino. Aš padariau tą patį, tik be jokio malonumo.

– Paskui priprasi, – patikino jis, imdamas kitą.

Prieš mus atsirado dar dvi daikirių taurės. Barmenas perdavė Hemingvėjui laišką. Perskaitęs siuntėjo adresą, šis sulankstė voką ir įsidėjo į kišenę.

– Mano draugas baskas – produktyvus laiškų rašytojas, tiesa, visus laiškus jis užbaigia vienodai: atsiųsk pinigų.

Energingai užgrojo ir uždainavo trio: du gitaristai – vienas stambaus sudėjimo ir smagiai nusiteikęs, kitas rimtas, paniuręs – ir liesas tamsiaodis vokalistas, kuris grojo dar ir marakasu.

– Jie mano bičiuliai, – tarė Hemingvėjus. – Tai aš parašiau jiems šią dainą. O, kad čia būtų Merė! Ji dainuoja ją geriausiai. Kartą čia vakarojome, puikiai leidome laiką sausakimšame bare, staiga pasirodė išgerti atėję trys jauni energingi džentelmenai. Jiems ant kaktos buvo parašyta, kad jie iš FTB. Pasiunčiau raštelį muzikantų trijulei ir per patį vidurnaktį jie angliškai užtraukė: „Su gimimo diena!“, o visi baro lankytojai jiems pritarė. Per kulminaciją „Su gimimo diena, mieli FTB agentai!“ tie trys vos neišgriuvo ir tučtuojau išnešė kudašių.

Vieną po kito maukdami daikirus diskutavome apie gyvenimo ir darbo sąlygas Havanoje.

– Toks tipas kaip aš, – kalbėjo Hemingvėjus, – kuris gali rinktis bet kurį pasaulio kampelį, savaime suprantama, priverčia žmones spėlioti, kodėl aš apsistoju būtent šioje šalyje. Paprastai nė nebandau aiškinti: per daug sudėtinga. Ko verti vien giedri, vėsūs rytai, kai gali atsidėti produktyviam darbui, kai šalia nemiega vien tik Juodasis Šuo ir kai gaidžiai peštukai paleidžia kakarines. Kur dar galėtum auginti gaidžius peštukus, leisti juos į kovą, lažintis dėl savo favoritų – ir visa tai daryti legaliai? Yra žmonių, kurie gaidžių kovas vadina žiauriomis, tačiau, velniai griebtu, kuo kitu norėtų užsiimti gaidžiai peštukai? O kur dar visokiausi paukščiai...